

Aparte strafmaatzittingen

Willem F. Korthals Altes

Per 1 januari 2011 is een wijziging van het Wetboek van Strafvordering in werking getreden, waarmee wordt beoogd de positie van het slachtoffer in het strafproces te versterken (Stb 2010, 1). Tegelijkertijd is het misschien nuttig na te denken over een werkwijze tijdens terechtzittingen waarbij enerzijds aan de nieuwe regeling recht wordt gedaan, maar anderzijds ook duidelijker wordt gemarkeerd in welke fase van het strafproces het slachtoffer een rol dient te spelen.

In het Amerikaanse strafproces verstrijken in ernstiger zaken niet zelden enkele weken tussen het moment waarop een verdachte schuldig wordt verklaard, en het tijdstip waarop de straf wordt bepaald en uit-

gesproken. Dat heeft onder meer te maken met het jurysysteem. Jury's worden in het algemeen uitsluitend ingeschakeld om vast te stellen of de verdachte het ten laste gelegde delict heeft begaan. De rechter beslist vervolgens welke sanctie moet worden opgelegd. Voordat hij daartoe overgaat, krijgen de betrokkenen de gelegenheid zich over de strafmaat uit te laten. Het slachtoffer (of zijn eventuele nabestaanden) mag dan trachten op de strafmaat invloed uit te oefenen door duidelijk te maken hoeveel leed hij van het – dan bewezen – strafbare feit heeft ondervonden. Jury's die over het "schuldig of niet" moeten beslissen, mogen uitsluitend worden geconfronteerd met datgene wat voor die beslissing relevant is. Enige vermenging zal niet altijd te

vermijden zijn, bijvoorbeeld als een slachtoffer als getuige wordt gehoord, maar de rechter hoort vragen aan een dergelijke getuige te verbieden, als ze buiten het probandum gaan.

Ons strafproces is anders ingericht. Weliswaar kan over een straf natuurlijk pas worden gesproken en beslist, als is uitgemaakt dat de verdachte "het heeft gedaan", maar wij nemen alle beslissingen in een en hetzelfde vonnis mee. Wij bieden het slachtoffer ook de mogelijkheid zich ter zitting te laten horen. Dat gebeurt allemaal, voordat de rechter heeft bepaald of de verdachte het delict heeft begaan en dus voordat hij heeft vastgesteld of het slachtoffer überhaupt slachtoffer (van een daad van deze verdachte) is.

Dat is misschien niet zo erg in gevallen waarin een verdachte gaaf bekend en over de strafbaarheid geen twijfel bestaat. En wij gaan ervan uit dat een professionele rechter zich niet door de emoties van een slachtoffer zal laten leiden, als hij moet vaststellen of een verdachte het ten laste gelegde strafbare feit heeft begaan. Maar het optreden van een "slachtoffer" kan tot onverkwikkelijke en voor de rechter niet altijd even gemakkelijk te hanteren situaties leiden, als een verdachte ontkent. In ieder geval zal de rechter zich volstrekt neutraal moeten opstellen en dat kan lastig zijn, als hij daardoor elk teken van empathie voor het slachtoffer moet vermijden. Verder willen slachtoffers (of hun advocaten) hun boekje nog wel eens te buiten gaan door opmerkingen over de eventuele schuld te maken en niet uitsluitend over gevolgen die de aan de verdachte verweten daad voor hen heeft gehad.

Er is dan ook alles voor te zeggen de rechter de mogelijkheid te bieden in voorkomende gevallen een scheiding aan te brengen in de vorm waarin

Het optreden van een “slachtoffer” kan tot onverkwikkelijke en voor de rechter niet altijd even gemakkelijk te hanteren situaties leiden als een verdachte ontkent

dat in de Verenigde Staten geschiedt. Kan dat in het huidige strafprocesrecht? Het zou betekenen dat wij een zitting zodanig moeten inrichten dat eerst de feiten en de persoonlijke omstandigheden worden besproken, vervolgens de officier van justitie en de verdediging de gelegenheid krijgen hun standpunt over het “schuldig of niet” kenbaar te maken en dan aan de verdachte ten aanzien daarvan als laatste het woord wordt verleend. Vervolgens wordt het onderzoek ter zitting aangehouden tot het moment waarop de rechter bij wijze van tussenvonnis zijn beslissing over de strafbaarheid uitspreekt. Dat zal misschien nog dezelfde dag of hooguit enkele dagen later in een vervolgzitting gebeuren.

Deze beslissing wordt in die vervolgzitting uitsluitend mondeling meegedeeld en hoeft hooguit summier te worden gemotiveerd. Als zij erop neer komt dat een straf moet worden bepaald, kan desgewenst aan slachtoffers het woord worden gegeven of kunnen eventuele verklaringen van slachtoffers worden voorgelezen. Voorts kan over vorderingen van (deze) benadeelde partijen worden gesproken. Het voordeel is waarschijnlijk dat die vorderingen grondiger aan de orde komen dan nu. Misschien kan zelfs worden voorkomen dat de rechter het nieuwe criterium van artikel 361 lid 3 Wetboek van Strafvordering voor niet-ontvankelijkheid van dergelijke vorderingen te gemakkelijk zal toepassen en (dus)

zal oordelen dat de vordering een onevenredige belasting van het strafgeding betekent. Vervolgens kunnen officier van justitie en verdediging zich over de strafmaat en de vorderingen van de benadeelde partijen uitlaten. Ten slotte krijgt de verdachte het (nu echt laatste) woord.

Dit alles zal praktisch misschien wat organisatorische elasticiteit vergen. Die moet echter kunnen worden opgebracht, ook al omdat het aantal zaken waarin deze procedure nodig zal zijn, betrekkelijk beperkt zal blijven. Aan de termijn waarop het eindvonnis wordt uitgesproken, hoeft vanwege deze procedure niet te worden getornd. (Dat dat om andere redenen wel wenselijk is, hoeft hier geen bespreking.) Goed denkbaar is zelfs dat het vonnis al twee weken na de “hoofdzitting” ter beschikking komt.

Auteur

1. Mr. W.F. Korthals Altes is vicepresident sector strafrecht, rechtbank Amsterdam